

RÁCZ JÁNOS

KOVÁCS BÉLA LETARTÓZTATÁSA

A Magyar Kommunista Párt napilapja, a *Népszabadság* 1947. február 26-i címlapján ismertette, hogy Kovács Bélát, a Független Kisgazdapárt főtítkárát kihallgatták az Államrendőrség Államvédelmi Osztályán, ahol 1947. február 25-én 10 órától 19 óráig tartózkodott. A *Népszabadság* közvetlenül ez alá szerkesztve egy másik hírt is közölt, amely – úgymond – lapzárta után érkezett. A szovjet megszálló hatóságok letartóztatták Kovács Bélát – harsogták kiemelt nagybetűkkel az olvasóknak, majd következett a Magyarországot megszálló szovjet csapatok főparancsnokságának a Magyar Távirati Irodához eljuttatott üzenete: „A szovjet megszálló hatóságok 1947. február 25-én Budapesten földalatti szovjetellenes, fegyveres terrorcsoportok alakításában és a szovjet hadsereg ellen irányuló kémkedés szervezésében való aktív részvétele miatt letartóztatták Kovács Bélát, a Független Kisgazdapárt »volt« főtítkárát.” Mi történt, miért volt olyan fontos Kovács Béla személye? Miért nem a magyar kommunistákhoz oly közel álló ÁVO hajtotta végre a szokásos forgatókönyv alapján az eltávolítását?

Kovács Béla elhurcolását a kisgazdapárti *Kis Újság* 1947. február 28-i számának második oldalán minden kommentár nélkül, a következő ténymegállapítással közölték. „A nemzetgyűlés csütörtöki ülésének megnyitása után Varga Béla elnök bejelentette, hogy Kovács Bélát a szovjet katonai hatóságok őrizetbe vették és hogy ezt a tényt a kor mánnal közölte. A nemzetgyűlés a bejelentést tudomásul vette.” Nem szólt a kisgazdapárt egykori főtítkára mellett egyetlen sor sem abban az újságban, amelyben Kovács annyiszor próbálta védeni pártját – és a magyar népet – a kommunista erőkkal szemben. Közölték a hírt, de nem fűztek hozzá semmilyen megjegyzést. Miként alakulhatott ki az a helyzet, hogy a korábbi főtítkárért már saját pártja sem tehetett semmit?

Sulyok Dezső szerint Kovács kiemelkedett a kisgazdapárt vezetőségéből. „Elfogadta a kommunista provokációk által tett kihívását és tántoríthatatlanul kijelentette, hogy a magyar nép nem akar bosevizmust és az erre vonatkozó kísérleteket elutasítja.” Nem csodálkozhatunk azon, hogy a kisgazdapárt szétverését és vezetőinek kiiktatását célzó Magyar Testvéri Közösség elleni eljárás során a kikényszerített vallomásokban az ő neve is feltűnt. Kovács Béla nem-

Kovács Béla,
a Független Kisgazdapárt főtítkára

zetgyűlési képviselő volt. Ez ugyan semmit sem jelentett, tartóztattak már le kisgazda képviselőket, akik pártjuk védelmében – s azt remélve, hogy kiderül az igazság – lemondtak mentelmi jogukról.

A kisgazdapártból 1946 márciusában kizárt Sulyok Dezső úgy gondolta, hogy közjogi értelemben nem lehet lemondani a mentelmi jogról. Azok, akik így tettek, nyilván vezetőik politikai hatására folyamodtak ehhez a megoldáshoz.

Nagy Ferenc miniszterelnök, az FKGP elnöke kompromisszumra törekedett. Nem felejthetjük el, hogy a demokráciában hívó politikusok java része bízott abban, hogy a párizsi békeszerződés következményeként előbb vagy utóbb, de megoldódnak a magyar demokrácia működési zavarai azzal, hogy a szovjet hadsereg a békeszerződés aláírása után kivonul Magyarországról.

Kovács Béla nem mondott le mentelmi jogáról, és a nemzetgyűlésben a kisgazda és szabadságpárti képviselők többségi szavazata megakadályozta, hogy kiadják az igazságszolgáltatásnak. Nagy Ferenc, Szakasits Árpád és Rákosi Mátyás pártközi megállapodása azonban felülírta a parlamenti döntést.

Nagy Ferenc miniszterelnök, Tildy Zoltán köztársasági elnök és Varga Béla, a nemzetgyűlés elnöke valószínűleg ismét el akarták kerülni, hogy azzal gyanúsítsák a kisgazdákat, nem működnek együtt az eljárásokban. Úgy gondolhatták, hogy az immár aláírt békeszerződés megkötése a Szovjetunió és a kommunisták kezét is. Ellenben a Szovjetunió magyarországi jelenlététől sem tekinthettek el, politikailag szükségserűnek tartották a kooperációt. Nem számoltak azonban azzal, hogy a Magyar Közösség elleni, színházi előadás-sorozatnak tet-

A szovjet megszálló hatóságok letartóztatták Kovács Bélát

A magyarországi szovjet megszálló hadsereg főparancsnokhaga a Magyar Távirati Irodát a következő közlésére kérte fel: A szovjet megszálló hatóságok 1947 február 25-én Budapesten földalatti, szovjetellenes, fegyveres terro-

ristacsoportok alakításában és a Szovjet Hadsereg ellen irányuló kémkedés szervezésében való aktív részvétele miatt letartóztatták Kovács Bélát, a Független Kisgazdapárt volt főtitkárát.

Kovács Béla tevékenyen vett

részt olyan földalatti, szovjetellenes, fegyveres csoportok megalakításában, amelyeknek tagjai terrorcselekményeket és gyilkosságokat követtek el Magyarországon területén a Szovjet Hadsereg tagjai ellen.

szó per célpontjai hosszabb távon éppen ők. A mindenáron kompromisszumra törekvő kommunisták malmára hajtotta a vizet. Ők pedig – igaz, az eddigiekhez képest körmönfontabb módszereket alkalmazva, de – elérték céljukat.

Az egyezség szerint Kovács Bélának 1947. február 24-én meg kellett jelenie az Andrassy út 60.-ban. Ám – amint az a *Népszabadság* cikkéből is látható – erre egy nappal később, február 25-én, kedden került csak sor. Abban is egyezség született, hogy amennyiben letartóztatják, akkor immár a kisgazdapárt is arra fog szavazni, hogy függesszék fel a mentelmi jogát. Sulyok Dezső visszaemlékezése szerint a megállapodás értelmi szerzője Tildy Zoltán köztársasági elnök volt.

Kovács nem vett részt a pártközi tárgyaláson, már nem volt a kisgazdapárt főtitkára sem. Nem fogadta örömmel a történeteket. Egyes állítások szerint komolyan összeszólalkozott mind Nagy Ferencel, mind a pártközi értekezleten az alkut kimódolók közül Varga Bélával. Sulyok Dezső is említette, hogy, amikor „Kovács Bélának megmutatták az írást, amelyet az ő nevében már alá is írtak, először hatalmas indulat vett rajta erőt, majd hirtelen elhatározta [...], hogy aláveti magát a döntésnek, töretlen emberként kötelezi magát, hogy a következő nap megjelenik kihallgatásra az Andrassy út 60.-ban.” Pfeiffer Zoltán nem támogatta döntését. Pfeiffer végül Kovács Béla ügyvédjeként szerepelt a gyászos történetben, a többórás kihallgatással és szidalmazásokkal végletekig elcsigázott Kovács Bélát az ő közreműködésének is köszönhetően hazaengedték.

Valóban csak Pfeiffer fellépése magyarázza, hogy Péter Gábor és Rajk László nem vállalta Kovács letartóztatásának kockázatát? Nem gondoljuk ezt. Ekkor már régen egy másik forgatókönyv alapján alakulhattak az esemé-

nyek, és ezzel mind Péter Gábor, az ÁVO vezetője, mind Rajk László belügyminiszter tisztában volt. Sokkal valószínűbb, hogy a Kovács kihallgatását megelőző pártközi megállapodás egyfajta „demokrácia-színház” volt csupán, amelyet Rákosi Mátyás és a kommunista vezetés rendezett a készséges és naivan együttműködő kisgazdapárti vezetők szerepeltetésével és megvezetésével, miközben már ezt megelőzően eldőlt, hogy a szovjet elvtársak megoldják Kovács ügyét. Ezért hurcolták el a szovjet hatóságok az Andrassy út 60.-ból hazatért Kovács Bélát.

Az egykori főtitkár akkor kerülhetett a Rákosi által eltüntetni kívánt politikusok közé, amikor belügyminiszternek szeretnék volna jelölni, miközben ezt a posztot a kommunisták szovjet segítséggel szereztek meg. A bosszú nem maradt el, s ezúttal nem Péter Gábor, hanem az NKVD emberei tálták hidegen a kisgazdapárt számára.

S mit tett a Nyugat? A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. március 4-i ülésén foglalkozott az ügygel. Az Egye-

sült Államok képviselője, George Weems dandártábornok és a brit Oliver Pearce Edgcombe vezérőrnagy nem támadta a Szovjetunió döntését Kovács Béla elhurcolásával kapcsolatban. Vlagyimir Petrovics Szviridov tábornok csak az ülés hatodik napirendi pontjában kapott néhány kérdést a két tábornoktól. Csúpan annyit sikerült kideríteniük, hogy Kovács Bélát szovjet bíróság fogja elítélni.

1947. március 4-én a *The Times* rövid hírben tudósított a Magyar Testvéri Község elleni eljárásról és Kovács Béláról. Lakonikusan csak annyit jegyeztek meg, hogy a Szovjetunióknak mint megszálló hatalomnak joga volt ehhez. Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia magyarországi képviselői csöndben maradtak. Egy nappal később és 1947. március 17-én Weems tábornok jegyzékben tiltakozott Szviridovnál a magyar belügyekbe avatkozás miatt, ám nem járt eredménnyel. Ezzel a Kovács Béla-kérdés lezárult, ám más kisgazdapárti vezetők, Nagy Ferenc, majd Tildy Zoltán ügyei csak ezután kezdődtek el. ♦

— A mentelmi bizottság tanácskozik. Mindjárt jön Kovács Béla, álljon elő a kocsija.
— Melyik?